

ՌՈՒՐԷՆ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(1025 - 1095)

Մեր պատմիչները այլազան տեղեկություններ արձանագրած են Ռուբեն իշխանի ծագման մասին: Այդ տեղեկությունն յարմարագոյնները առնելով կը փորձենք ներկայացնել այստեղ Ռուբենի հաւանականագոյն տոհմաբանութիւնը:

Ռուբեն իշխան ծնած է 1025 թուին: Որդին էր հաւանաբար՝ Արծրունի Սենեֆերիմ թագաւորի որդիին՝ Կոստանդին իշխանի:

Բագրատունեաց Գագիկ Բ. թագաւորին մահէն յետոյ (1079) Ռուբեն կ'երթայ և կ'ընդհատ Կոյիմօզօլ գիւղը: Տաւրոս լեռան վրայ շատ Հայեր հաստատուած էին, Մեծն Ռուբեն հետզհետէ կ'ըզօրանայ և կ'ընդարձակէ իր տիրապետութիւնը, իշխելով մինչև 1095 թուականը: Իրեն յաջորդ կը թողու իր որդին՝ Կոստանդինը (1095-1099):

Ռուբենը Արծրունի կ'ըզօրանէ հետեւելով Կիրակոս պատմիչին, որ կ'ըսէ. «Այս Թորոս իշխանս և եղբայրն Ստեփաննէ որդիք էին Լեւոնի, որդւոյ Կոստանդեայ, որդւոյ Ռուբենի, թոռունք յառաջագոյն ասացելոյ առն, որ յաղղականութենէ և ի զօրացն Գաղկայ» Արծրունեայ (Պատմութիւն, 1865, Վենետիկ, էջ 62):

Իրեն կ'ըզօրանէ Միխայէլ Ասորին, գրիւով. «Ընդ այն ժամանակս տրեայուղունն Հայոց, որ յաւուրս Վասի կ'այսեր կ'ուէր էին ի վասպուրականէ և բնակեալ ի Սկաստ և ի Կեսարիա և ի Ռուստանէքս, և բռնացեալ ունէին զբազում տեղիս, մօտն յերկիրն Կիլիկիացոյ, Ոմանք ի

նոցանէ, Ռոբինեմոն կոչեցեալք, որք էին յերկուց միծամեծաց զարմից, հայկազունք և Սենեֆերիմուն, խնամութեամբ խառնեալ ընդ միմեանս, որք թագաւորեցին ի վասպուրական, յորժամ և Բագրատունիքն թագաւորեցին ի մեծ Հայք, և այժմ սկսան տիրել երկրին Կիլիկիոյ և Թագաւորեալ արիական քաջութեամբ Ռոբինեմոն և Կոստանդին և Լեւոն և Թորոս և այլքն մի ըստ միջէն (Ժամանակագրութիւն, 1871, Երուսաղէմ, էջ 411):

Ծնունդը կ'ըզննէք 1025 ին, հետեւելով Սամուէլ Անեցիի, որ կ'ըզրէ. «Իսկ իշխանքն Հայոց և ամենայն զօրք նոցա լծան և յամենայն տեղիս ցրուեցան, յորոց իշխան մի արիւնառու Գագիկ» Ռուբեն անուն, որ կ'ալեալ ունէր զկոստանայ ըզրդն ... եկն ... ի գիւղ մի Կոյիմօզօլ անուն ... Եւ Հ (= 70) ամաց լեալ բարիպաշտ կենօք, վերափոխեցաւ առ Քրիստոս, և թողեցաւ ի սուրբ ուխտն Կաստաղօն (Ժամանակագրութիւն, 1893, Վաղարշապատ, էջ 116):

Ռուբեն իշխան էր ըստ Սամուէլի, և թագաւորացն ըստ Կիրակոս պատմիչի, որ կ'ըսէ. «Բանդի իրրէ մեծաւ մեծ իշխանն Թորոս, որդին Լեւոնի, որդւոյն Կոստանդեայ, որդւոյ թաղուրաղիկն Ռուբենայ, յաշխարհիս Կիլիկիացոց» (էջ 74):

Հաւանական Կոստանդինք Ռուբենի՝ Սենեֆերիմի որդի Կոստանդինի զաւակն ըլլալը, նկատելով որ Ռուբեն իր որդւոյն Կոստանդին անունը տուած է, և այդ թերեւ ի յիշատակ և ի յարգանս իր հօր, ինչպէս կ'ընէին շատեր:

Յայտնի է Վարդան պատմիչէն որ Սենեֆերիմի զաւակներէն մին կ'ըզուէր Կոստանդին. «Սենեֆերիմ ... չգաւ ... չորս որդւովք, որոց անուանքն՝ Դաւիթ և Արուստայ, Ատոմ և Կոստանդին» (Պատմութիւն, 1862, Վենետիկ, էջ 92):

Արտագրեցինք վկայութեանք այս չարքը, որ մեզի կ'ընծեղէ Մեծն Ռուբենի հաւանական ազգաբանութիւնը, որը կ'ըզնայ հեռու չըլլալ իրականութենէ:

Ն. ԱՐՔ. ԾՈՎԱԿԱՆ